

*Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки
Хмельницької обласної Державної адміністрації
ДНЗ «Лісоводський професійний аграрний ліцей»*

*Заняття, конференція
« Богдан Хмельницький, як
політик і людина»*

Бібліотекар- Людмила КУЛАКОВА

С. Лісоводи
2023р.

Богдан Хмельницький як політик і людина

Б. Хмельницький — політик і дипломат

Б. Хмельницький — видний дипломат і політичний діяч, вмілий, досвідчений і далекоглядний політик. Йому належить заслуга організації незалежної держави.

Дипломатія — діяльність глав держав і урядів щодо здійснення зовнішньої політики і захисту інтересів держави за кордоном.

Б. Хмельницький був видатним полководцем XVII ст. Він керував величезною армією чисельністю 200-300 тис. осіб, яка складалася з козаків, дрібної шляхти, селян і ремісників. Б. Хмельницький вирізнявся великим організаторським, стратегічним талантом. Особиста стійкість і мудрість гетьмана сприяли успіхові всієї української справи.

Б. Хмельницький брав участь у багатьох дипломатичних акціях, вивів Україну на міжнародну арену. Козацьку державу визнали 10 країн.

Діяльність Б. Хмельницького оцінюють неоднозначно.

Більшість дослідників підкреслюють його величезну роль у створенні Козацької держави, наголошуючи, що основною його заслугою є те, що він зміг об'єднати різні верстви населення довкола великої справи — національного визволення і створення власної держави. Він твердив: «Виб'ю з лядської неволі народ увесь руський...» та спрямував енергію народних мас на розбудову соборної держави й боротьбу за її незалежність.

Б. Хмельницький був високоосвіченою людиною свого часу, не вимагав привілеїв і жив дуже скромно. Він посів гідне місце у перших лавах лідерів європейських держав.

Визвольна війна українського народу середини XVII ст. стала однією з найяскравіших сторінок в історії українського народу, засвідчила зростання його національної свідомості, стала періодом великого піднесення його творчої енергії та сил у боротьбі за своє визволення.

Великий гетьман назавжди залишиться у пам'яті вдячного українського народу.

Позитивно оцінюють діяльність Б. Хмельницького:

- Г. Сковорода, який назвав його «героєм Богданом»;
- Т. Шевченко, називаючи Б. Хмельницького «геніальним бунтівником»;
- В. Липинський — український історик — дійшов висновку, що гетьман свідомо й послідовно прагнув створити фундамент української державності;
- М. Грушевський назвав Б. Хмельницького «великим діячем, людиною дійсно великою своїми індивідуальними здібностями і можливостями. Від Хмельниччини веде свій початок нове українське життя, і Хмельницький як головний потрясатель зістанеться героєм української історії»;
- Д. Дорошенко, який назвав Б. Хмельницького «державним діячем великого формату»;
- сучасники порівнювали українського гетьмана з Ганнібалом та іншими полководцями античності, яких вважали еталоном військового генія.

Не обминули Б. Хмельницького невдачі, помилки й прорахунку багато з яких пов'язані з історичними обставинами, що склалися того часу.

Входження України у союз із Московією зумовило спочатку обмеження, а згодом і повну ліквідацію автономії України. Вказують на помилки Б.

Хмельницького:

- Т. Шевченко у творах «Розрита могила», «Стоїть в селі Суботові...», «Якби ти, Богдане...», зазначаючи, що той віддав Україну під владу Росії;
- М. Костомаров — український історик — хвалив Б. Хмельницького за налагодження зв'язків із Росією і критикував за закулісні відносини з Туреччиною;
- М. Куліш — український мислитель — гостро критикував Б.

Хмельницького, який, на його думку, започаткував період розвалу, анархії та культурного занепаду України;

- М. Грушевський висловив сумнів щодо існування у Хмельницького чіткої мети, зазначивши, що вчинки гетьмана визначалися обставинами.

Не затьмарять слави Б. Хмельницького його помилки. Безперечно, Б.

Хмельницький — велика історична постать, фундатор Української держави.

За його гетьманства українська земля вперше стала широко відома у світі. До його резиденції в Чигирині звертали погляди володарі багатьох країн.

Навесні 2005 р. Президент України В. Ющенко підтримав ідею створення поблизу резиденції Б. Хмельницького Саду соборності українських земель та єдності українського народу.

Сподвижники Б. Хмельницького

Національно-визвольна війна виявила чимало талановитих полководців, які разом із Б. Хмельницьким вели боротьбу за волю, за правду, проти панів і чужоземного поневолення.

Михайло Кричевський — із 1643 р. полковник Чигиринського полку реєстрових козаків. Козацькі загони під його керівництвом за завданням Б. Хмельницького воювали на території Білорусі. М. Кричевський був поранений і потрапив у полон до литовського гетьмана Я. Радзивілла. Йому обіцяли високі посади в обмін на інформацію про плани Б. Хмельницького. Поранений козак відмовився від такої пропозиції і ударом об гостряк підводи розбив собі голову. Так він поліг смертю героя у битві проти військ Я. Радзивілла під Лоевим. Вороги були вражені вчинком М. Кричевського. За наказом Я. Радзивілла його поховали як людину виняткової мужності й видатного полководця. На його могилі насипали високий курган. М. Кричевський ціною свого життя виконав наказ Б. Хмельницького, зупинив ворога, бо Я. Радзивілл зі своїм військом, яке зазнало значних втрат, не пішов в Україну, а повернув назад.

Іван Богун — один із найвидатніших діячів визвольної війни. Вінницький полковник, прославився у боях під час оборони Вінниці. Виняткову хоробрість і винахідливість проявив І. Богун у битві під Берестечком,

врятувавши козацьку армію від розгрому. Він зумів через болото вивести з оточення бойові сили й частину артилерії.

І. Богун категорично виступав проти укладення угоди з Московською державою і відмовився присягати на вірність московському царю у Переяславі. Ніколи не визнавав влади польського короля.

Б. Хмельницький (приблизно 1595—1657 рр.)

Народився на Черкащині в сім'ї чигиринського сотника Михайла Хмельницького. Здобувши домашню освіту, Богдан навчався в парафіяльній школі, а згодом батько віддав його до Львівської єзуїтської школи. Там майбутній гетьман навчався 5 років, освоївши польську та латинську мови. У 1620 р. у битві під Цецорою батько і син Хмельницькі потрапили в полон до турків. Богдан у Стамбулі виконував обов'язки перекладача при одному з командувачів турецького флоту, удосконаливши свої знання з турецької мови. У 1622 р. мати викупила його з полону, а батько залишився у полоні, де і помер. Повернувшись у рідні краї після полону, він вступив до реєстрового козацького війська й досяг посади писаря.

Вільно володів латинською, польською, турецькою, татарською мовами, добре знався на історії, географії, праві.

Із 1638 р. проживав на хуторі Суботів, освоюючи родючі землі під хутором, мав сіножаті, десятки пасік, чотири великі ставки, вітряні млини, які давали йому значний прибуток.

Навесні 1647 р. шляхтич Чаплинський захопив хутір Суботів, забив до смерті десятилітнього сина і викрав дружину Б. Хмельницького. Скарги Хмельницького до сенату та короля справі не зарадили. До того ж його було заарештовано. Звільнившись з-під варті за допомогою полковника реєстровців М. Кричевського, він із групою своїх прихильників та сином Тимошем (Тимофієм) наприкінці 1647 р. прибув на Запорозжжя (Томаківську Січ). Козаки обрали Б. Хмельницького своїм гетьманом.

1648 р. Б. Хмельницький уклав союз із кримським ханом. Ставши гетьманом, Богдан у своїх універсалах закликав народ до повстання.

Б. Хмельницький — національний герой України, має в українській історії велику пошану і славу, бо першим піднявся за волю і незалежність українського народу та рідної землі. Був людиною залізної волі та величезної енергії, прекрасним організатором: умів керувати масами і підтримувати дисципліну, вибирати помічників, соратників, вірних друзів із різних верств населення українського суспільства.

Чітко ставив завдання перед собою і підлеглими та намагався йти до кінця в їх виконанні. Усе робив для єднання народу в досягненні національної єдності й свободи. Зумів об'єднати різні верстви населення в боротьбі проти польського панування. Заслуга Б. Хмельницького полягає в тому, що він створив власну Українську державу — козацьку республіку з демократичним ладом, що відрізнялася від феодальних держав Європи. З часом його погляди на державотворення змінилися — від козацького автономізму до створення власної незалежної держави, всю свою діяльність він підпорядкував досягненню цієї великої мети.

Ідея створення власної держави слугувала прикладом для наступних поколінь, які продовжували боротьбу за власну державність. Богдан Хмельницький — талановитий полководець, безперечною заслугою якого було те, що він протягом року зумів із розрізнених селянських і козацьких загонів створити армію, яка стала дисциплінованою, боєздатною силою. Великим був військовий талант Б. Хмельницького. Він не застосовував тактики облоги замків, а йшов на головні сили ворога. Використовував фактор раптовості, тактику наступального бою, перемогу здобував комбінованим виступом піхоти й кінноти, вміло організовував розвідку й партизанську боротьбу в тилу

ворога. Як головнокомандувач військ він виграв 12 великих воєнних битв. Одночасно Б. Хмельницький був скромною людиною в побуті, не думав про власне збагачення, продовжуючи жити у родинних маєтках у Чигирині та Суботові.

Помер Б. Хмельницький 27 липня 1557 р. в Чигирині, похований 25 серпня 1557 р. в Іллінській церкві хутора Суботів поряд із могилою старшого сина Тимоша.

«Смерть Б. Хмельницького була одним із найтрагічніших моментів в історії України» (М. Грушевський).

На честь Б. Хмельницького створено літературні твори, пісні й думи, легенди й перекази, твори живопису й скульптури, названо міста і вулиці, споруджено пам'ятники, встановлено нагороди.

1995 р. було проголошено ЮНЕСКО роком Богдана Хмельницького.

У 1659 р. підняв повстання проти гетьмана І. Виговського і польських властей. За це був ув'язнений поляками у фортеці в Мальборку. Розстріляний поляками у 1664 р. під Новгород-Сіверським.

Іван Ганжа — уманський полковник, талановитий ватажок, що зібрав під своїм командуванням великі маси народу. Загинув у битві під Пилявцями.

Максим Кривоніс — знаний полковник і селянський ватажок, який об'єднав місцеві повстанські загони у грізну силу й здобув низку блискучих перемог. Героїчними зусиллями загонів М. Кривоноса було взято штурмом Великий Замок поблизу Львова, попри те, що самого полковника було поранено в лівий бік, вище серця, і рана не гоїлася.

Помер від чуми під час облоги Замостя. Ім'я й подвиги М. Кривоноса оспівано в народних піснях.

Данило Нечай — брацлавський полковник. Відзначився у боях під Меджибожем, Збаражем. Загинув біля містечка Красне на Поділлі, де його було смертельно поранено. Оспіваний у народних історичних піснях («Ой

з-за гори високої...» та ін.). У народних переказах Д. Нечай постає як людина хоробра і мужня, якої вороги боялися і після смерті.

Станіслав Морозенко (Мрозовецький) — корсунський полковник. Брав участь у битві під Пилявцями, де проявив особисту хоробрість і мужність. Загинув під Збаражем (1649 р.). Оспіваний у народній історичній пісні «Ой, Морозе, Морозенку...»:

*Ой Морозе, Морозенку, ти славний козаче,
За тобою, Морозенку, вся Вкраїна плаче...*

Іван Золотаренко — полковник корсунський, а потім ніжинський. Брав участь у багатьох важливих битвах. Посланий Б. Хмельницьким на Білорусь, упроваджував там козацький лад. Загинув при облозі Старого Бихова.